

SYNOPSIS

LEWISKRING “THE INKLINGS”

VOOR OUD-STUDENTEN

2022 – 2023 A.D.

Ewald Mackay

Eerste middag: woensdag 25 januari 2023 A.D. Lokaal 205

1. Opening
2. Introductie thema
3. Het paradijs in den beginne: oerbeelden
4. Wilgenparadijs
5. Sluiting

1. Opening

- Gen. 2: 8 – 25

-Aart van der Leeuw, 'Heimwee':

Heimwee

*O paradijs, o boomen,
Begeerlijk voor 't gezicht,
Kringloop van heilige stroomen,
Dag van ondoofbaar licht.*

*Niet slechts in 't Boek der Smarte
Van 't Oude Testament,
Maar in dit innigst harte
Waart ge eens door mij gekend.*

*Ook ik moest eenmaal eten
Van de verboden vrucht,
Ook ik heb neergezeten
In doodscheid en gezocht;*

*Maar nu niet meer. Mijn tranen
Hebben den storm bedaard.
Vaak is 't, of door de lanen
Een geur van rozen waart.*

*Ik hoop weer. Als de weiden
Fonkelen van morgenshijn,
Denk ik in vroom verbeiden:
Hier zal mijn zomer zijn.*

*Soms beeft mijn voet bij 't treden
Over de vlonderplank;*

*Het water daar beneden
Gaf zulk een wondren klank;*

*En aarzlend, waar twee wegen
Zich delen tot een kruis,
Bid ik mijn God om zegen,
Want één voert vast naar huis.*

*Ach, weergevonden vrede,
Uit een diep leed gegroeid,
Geef, dat de hof van Eden
In deze streek herbloeit.'*

(p. 92, 93)

2. Introductie thema

Vorig jaar hebben we stilgestaan bij het klooster. Tijdens de slotmiddag vroeg ik of jullie onderwerpen wisten voor dit jaar en toen kwam als idee naar voren om weer eens iets met het thema van de besloten tuin rond Lewis te doen. Dat idee heb ik overgenomen. Ik wil het breed nemen: we kijken een aantal middagen naar de thematiek van de besloten tuin door de eeuwen heen. Ik neem dit thema van de besloten tuin wat breder en zie het als deel van het oerbeeld van het paradijs. De besloten tuin is immers een soort paradijs na de val, zoals het klooster vaak werd gezien. Laten we onze aandacht richten op het paradijs voor de val en het verlangen naar het paradijs na de val.

Deze eerste middag richten we ons op het paradijs in den beginne: dus hoe het in Genesis 2 naar voren komt.

Ik verbind dat met mijn net uitgekomen boek Wilgenparadijs, waarin het paradijs een grote rol speelt.

3. Het paradijs in den beginne: oerbeelden

De Zwitserse psychiater C.G. Jung is de inventor van het woord 'archetype' of 'oerbeeld'. Hij stelt dat wij mensen zeer oude oerbeelden in onze ziel omdragen, die van generatie op generatie zijn overgedragen. Ik vind dit een waardevol begrip en neem het als beginpunt in ons spreken over het paradijs. Want het paradijs is zo'n oerbeeld. Ieder mens draagt er iets van in zijn ziel mee en heeft er beelden en gedachten bij. Een wezenlijke vraag is hoe ieder mens aan een dergelijk beeld komt. Ik denk dat het de oerherinnering is aan het paradijs waar Genesis over spreekt, die door de eeuwen heen bewaard is gebleven en vele vormen aannam. Ik kom op dit punt nog terug.

Met elkaar denken we na over het oerbeeld in ons hoofd van het paradijs. Wat belichaamt het? We komen op de volgende zaken:

Het paradijs heeft met kleuren te maken. De kleur groen wordt genoemd, de kleur van bomen en bladeren, maar ook de kleuren van bloemen. Het is een rijkgeschakeerd geheel van kleur.

Het is een tuin of hof. Heel sterk heeft deze tuin iets beslotens: de *hortus conclusus* of besloten tuin. Deze tuin is tegelijk klein en groot. Klein omdat hij besloten is en groot omdat er – stel de wereld zou niet gevallen zijn – ook vele mensen in zouden moeten kunnen leven. Want als je Gen. 2 leest is daar ook sprake van huwelijk en daarmee van kinderen krijgen dus de tuin zou ook rijk bevolkt zijn geworden.

De tuin heeft sterk iets van volmaaktheid. Het is er volkomen goed. Er is geen lijden of ziekte of dood.

Het oerbeeld van het paradijs is breed verbreid. Wij hebben het doordat we Genesis 2 kennen, maar ook wie dit niet kent heeft een oerbeeld. Het beeld van het paradijs komt veelvuldig voor. Zelfs in vakantiefolders waarin geadverteerd wordt met ‘tropische paradijzen’. In de muziek, kunst en letteren komt het veelvuldig voor.

Dit brengt ons op de vraag waar het beeld vandaan komt. Uit de Bijbel maar ook breder: de Kerk heeft hiervoor de notie verwoord van de ingeschapen Godskennis. Deze behelst een bepaalde notie van God maar ook van het goede, ware en schone. De paradijsbeelden horen hier ook bij. Daarnaast kunnen ze zijn overgedragen van generatie op generatie. De traditie speelt hier een zekere rol.

We komen op de vraag of we zelf nog ‘paradijservaringen’ hebben: glimpen van het paradijs buiten het paradijs. Ook dit blijkt een universele ervaring te zijn. Over de hele wereld kom je dergelijke ervaringen tegen en ook onder ons zijn ze. We benoemen er enkele van:

- In de natuur kun je dergelijke ervaringen hebben: een besloten landschap in een bos kan iets paradijselijks hebben, even bijna volmaakt;
- De *lectio divina* ofwel lezing van een gewijde tekst kan ons ook een dergelijke ervaring geven: we worden even opgetild naar hoe het werkelijk bedoeld is
- Muziek, kunst, boek of gedicht hebben dit ook, ze kunnen je even optillen in een bijna volmaakte wereld
- Het goede huwelijk wordt ook wel genoemd een plek uit het paradijs buiten het paradijs
- Ontmoetingen kunnen ook iets hebben soms van paradijservaringen: even is er een werkelijk verstaan van de ander, de vreugde der ontmoeting
- Het bij elkaar zijn tijdens deze Lewismiddagen wordt genoemd! Dat stemt mij dankbaar. Ik ervaar dat zelf ook zo. Ik denk vaak: zo is onderwijs bedoeld, als een werkelijke ontmoeting van elkander in een zoeken naar verstaan van de wondere werkelijkheid, zonder ruzie of ordeprobleem of wat voor problemen dan ook

Dit paradijsbeeld heeft iets van een paradox. Het paradijs is er niet meer maar toch ervaren we het soms wel.

Het heeft nog op een andere manier iets van een paradox: Christus zegt tegend e moordenaar aan het kruis: ‘Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn’. De paradox zit hier bij de tijd: het is een heden waarover Christus spreekt, maar de tijdsvorm is die der toekomstige tijd: er is dus blijkbaar een toekomstend heden!

We spreken ook over het paradijs als iets uit het verleden en iets uit de toekomst: we hebben heimwee naar het verloren paradijs waar Gen. 2 over spreekt en we verlangen naar het paradijs dat komt: Gods eeuwig Koninkrijk des vredes.

4. Wilgenparadijs

Laten we afsluiten met Wilgenparadijs. Het is mijn eerste schrede op het pad der literatuur. Het is een verhalenbundel die als een ketting van kralen aaneengeregen het verhaal geeft van mijn jeugd. Daarin is altijd een sterk paradijsverlangen geweest. Mijn moeder las de Kinderbijbel van Vreugdenhil en moest altijd huilen als we dan bij de zondeval aankwamen en Adam en Eva uit het paradijs werden verdreven. We aten altijd sinaasappels en daar roken dan mijn handen naar als mijn moeder dit las, dus de vrucht is voor mij eerder een sinaasappel dan een appel!

Voor mij belichaamden landschappen altijd iets van het paradijs: een tuin of hof waar het stil was, een vriend of het gebied bij Den Donk in de Alblasserwaard. Ik bouwde daar dan een hut met een vriendje samen en dan voelde da soms alsof je even in het paradijs was.

Hier een fragment. De hut is dan gemaakt en we hebben gegeten:

Langzaam daalde de avond neer over de vriend.

'Zullen we nog een inspectietocht maken?', vroeg Waldo.

'Da's goed', zei Adriaan.

Ze liepen zo stil mogelijk langs de smalle paadjes van de vriend.

Ineens hield Adriaan Waldo staande. 'Ssst. Kijk daar eens!'

Ze keken. Ze zagen een stukje voor hen een geel met zwarte vogel op een tak zitten. Ze keken elkaar in stille verrukking aan en zeiden tegelijkertijd: 'Een wielewaal.' Minutenlang keken ze naar deze vogel, die zeer zeldzaam was, en die ze nog nooit eerder hadden gezien. Helaas vloog de wielewaal weg en was de droom verbroken.

Toen ze terug liepen zagen ze in de verte een ree over de sloot springen. Het kon vandaag werkelijk niet op. Ze gingen de hut binnen. Het begon fris te worden. Waldo pakte de olielamp van de plank en zette hem op de tafel. Hij nam een lucifersdoosje en stak de olielamp aan. De pit van de olielamp was vrij laag, zodat er maar een kleine vlam kwam. Waldo draaide de pit wat hoger en toen lichtte een grote, brede vlam op, die twee warm-gele vuurtongen had. De vlam zette de hut in een geheimzinnig licht dat groteske schaduwen wierp op de wanden. De olielamp verspreidde dezelfde geur als het petroleumstel waar oma haar stoofperen altijd op kookte.

Het was buiten nu bijna helemaal donker. Allerlei geluiden die ze niet konden thuisbrengen klonken op in de vriend. Nu heb ik weer een wilgenhut, dacht Waldo. Een lichte rilling doortrok hem. Het werd langzaam koud. Even later was het volkomen donker. Alleen de olielamp gaf haar kleine licht. Een zoet-zware oliegeur vulde de hut. Het werd op een zacht suizelen na volkomen stil.

(p. 154)

De ommekeer in de zoektocht van Waldo is nauw verweven met zijn ontdekking van de Deense filosoof Kierkegaard. Het grafschrift van Kierkegaard drukt heel Kierkegaard verlangen uit naar de vrede Gods in het paradijs, hier verwoord in het beeld van de 'rozengaard':

Tijdeloze ogenblikken zat hij daar op zolder in stilte voor zich uit te staren. Tenslotte pakte hij Hohlenbergs Kierkegaardbiografie. Hij bladerde naar het slot van het boek om te lezen over Kierkegaards levenseinde. Daar citeerde Hohlenberg Kierkegaards grafschrift:

*'Het is een korte tijd
dan win ik vrede,
dan is de ganse strijd
geheel doorstreden,
dan kan ik rusten gaan
in rozengarden
en eeuwiglijk
mijn Jezus spreken.'*

Dankbaarheid overstroomde Waldo's ziel. Hij voelde hoe hier en nu zijn wilgenparadijs in Kierkegaards rozengard werd opgenomen.

(p. 244)

In het slot van het boek komt deze paradijservaring nog één keer naar voren , als een soort afsluiting van het gehele wilgenparadijs:

Waldo zocht een rustig plekje bij een sloot. Hij ging op zijn rug liggen in het gras. Hij overwoog om al liggend in het gras wat in Het paradijs van Nijenhuis te gaan lezen. Maar hij kon er niet toe komen om op te staan en het boek uit zijn tas te halen. Hij lag hier heerlijk. Hij soesde langzaam wat weg.

Boven hem was de blauwe hemel. Af en toe dreef daarin een wolk voorbij. Hij zag in de voorbijrijvende wolken de contouren van de wilgenhut achter het stoephuis, de hut in het griendje van oom Fred en het vlot als een drijvende hut op de kabbelende golfjes van de Boezem van de Overwaard. Een immense dankbaarheid overviel hen. In deze donkere en koude wereld had hij even mogen blikken in Gods wilgenparadijs.

(p. 281)

Ik heb altijd een zeer sterk paradijsgevoel in deze zin gehad. Het heeft te maken met heimwee naar het verloren paradijs en met verlangen naar het paradijs dat komt: 'Die heimwee hebben komen thuis'. 'Er zijn er die op aarde niet aarden, zij zien alle dingen in een innerlijk licht'.

5.Sluiting

We besluiten de middag met gebed en ieder gaat daarna weer huiswaarts.

Tweede middag: woensdag 29 maart 2023 A.D. Lokaal 205

1. Opening
2. In den beginne: Genesis 1 – 3
3. Sluiting

1. Opening

-We lezen Gen. 1: 1 – 5 en Gen. 1: 26 – 31

-Uit de traditie lezen we Ida Gerhardt, De zomen van het licht, 'Na de vloed', p. 67:

Na de vloed

Vroeg banjeren langs het strand. Terugtrekkend tij.

Nog geen vijf uur. Zie, zie! schreeuwen de meeuwen. O God, dit kan niet waar zijn. – Afgezet op het ebstrand, immens, een alfabet.

Hebreeuwse quadraturen, uitgedreven in ribbelige ruggen natte klei,

Zich rijend in reliëf: Het BERESIT BARA.

Zoutfonkelend, oeroud. – Met velugelslaan ontstijgt, de golfkam langs, een zwerm van sterren en stòrt zich in het licht. – Ik laat voet voor voet af van wat geschreven staat.

2. In den beginne: Genesis 1 – 3

We staan nog even stil bij de vraag: Waar heeft het paradijs gelegen? Er worden in Genesis vier rivieren genoemd. Die gelden als de klassieke oerrivieren van de Oudheid. Ze vallen niet samen met huidige rivieren, hoewel men wel gedacht heeft aan Tigris, Eufraat en Nijl (de vierde is onhelder). Het zijn andere namen (behalve dan de Frath die de Eufraat kan zijn). Je moet hier toch eerder denken aan de andere geografie zoals die er voor de zondvloed was.

Meestal denkt men aan een gebied ergens in het Oude nabije Oosten, wat we nu het Midden – Oosten noemen. Men denkt aan het huidige land Irak. Toch blijft het moeilijk. Het kan heel divers zijn. Het stroomgebied van de vier rivieren is heel groot. Sommigen denken aan Noord-Afrika. Dat zou ook convergeren met wat evolutionisten vaak zeggen, namelijk dat er één gemeenschappelijke (mitochondrische) oermoeder is der mensheid, van wie de oorsprong ergens in Noord-Afrika ligt.

Is de hof er nog steeds? Of is zij na de zondvloed verdwenen? Opmerkelijk is dat je in de Bijbel hier niets over leest. Het paradijs komt niet meer voor na de beginhoofdstukken van Genesis. Maar waar zijn dan de engelen gebleven die de toegang ertoe afsluiten en bewaken? We komen er niet goed uit, overwegend is de gedachte dat het door de zondvloed is verdwenen.

Wat we gaandeweg steeds meer ontdekken is hoe moeilijk deze drie eerste hoofdstukken van Genesis zijn. Binnen onze kerken is er vaak een sterk dogmatische lezing van dit gedeelte. We leggen die dogmatiek dan over de teksten van Genesis heen, maar het is de vraag of je het Woord daarmee recht doet?

Het kenmerkende van dogmatieken is dat het rationele betogen zijn. Maar is Genesis 1 – 3 een rationeel betoog? Het is, zo oppert iemand, wel geschiedschrijving. Maar je kan daar ook weer nuanceren: Geschiedschrijving in de zin zoals wij dat in de wetenschap beoefenen is nog maar een paar eeuwen oud. In de periode van de 17^e tot de 19^e eeuw is dit ontstaan in de zogeheten Historische Revolutie. Maar je moet dit niet gaan terug projecteren in een tekst die eeuwen en eeuwen ouder is.

Natuurlijk gaat het in Genesis 1 – 3 wel om de waarheid. Het is Gods openbaring. Maar de vraag is hoe wij lezen? Ons lezen is geen openbaring! En heel simpel blijkt hier dat er net zoveel manieren van lezen zijn als er kerken zijn! Dus wees voorzichtig met je eigen kijk te verabsoluteren.

We krijgen hier een heel gesprek over. Misschien ligt hier wel de grootste manke van refoiland, dat we allemaal volstrekt absoluut onze eigen bril aanzien voor de waarheid. Met alle ellende van dien. We verketteren elkaar genadeloos. Terwijl dit eerder Germaans is dan christelijk. We zeggen Sola Scriptura, maar houd twintig preken uit twintig kerken over dezelfde tekst naast elkaar en je krijgt twintig Schriften!!! Het is geen Sola Scriptura maar Sola Sermone. Alleen de Preek!!!

Juist als we hier eens wat bescheidener waren en ook zouden erkennen dat ook elke dominee een beperkt en zondig mens is, zou er misschien meer mildheid komen naar elkaar: dat is christelijker dan al die hardheid die eerder Germaans is!

Terug naar Genesis 1 – 3. De stijl van de tekst is zowel historisch vertellend als poëtisch verbeeldend. Er wordt veel gebruik gemaakt van alliteratie: Beresjit Bara, of van binnenrijm: Tohoe wavohoe (woest en ledig, in het Duits door Martin Buber prachtig omgezet in Irrsal und Wirsal). Ik denk dat we hier moeten spreken van waarheid gehuld in een tijdskleed van toen.

We stellen vast dat er een tijdsafstand zit tussen Mozes (ongeveer 15^e – 17^e eeuw voor Chr.) en de schepping / het paradijs zelf (volgens de jonge aarde theorie 4000 voor Chr.) = ongeveer 23 – 2 eeuwen. Dus dat is eenzelfde afstand die er zit tussen een tekst van mij over Plato en Plato zelf. Voor moderne historici is dit een gigantische afstand en dan zegt men: hoe waar kan zoiets zijn?

Nu stellen we vast met elkaar dat als God de woorden aan Mozes openbaart er sprake kan zijn van waarheid, want God heeft Zelf de wereld geschapen. Maar als we andere antwoorden kunnen geven, die het gat wat dichten, is dat op zich ook welkom.

We kijken naar iemand die een poging heeft gedaan in deze richting: Tjarko Evenboer.

Ik vind de visie van Tjarko Evenboer in zijn boek *De wereldwijde vloed* in dit licht fascinerend (ondanks dat hij zelf van het geloof is gevallen, maar dat laat zijn boek mijns inziens onverlet).

Evenboer onderzoekt talloze mythen der oude volkeren. Wat hem opviel was hun grote overeenkomst inzake paradijs, boom der kennis, zondeval, twee mensen, verwording, zondvloed, ark met acht mensen.

Zijn theorie is dat deze verhalen een gemeenschappelijke oerbron moeten hebben: Noach. De oude kennis aangaande paradijs en zondeval was mondeling overgeleverd en nadien op kleitabletten geschreven. Deze tabletten zijn door Noach meegenomen in de ark. Na de zondvloed hebben de zonen van Noach deze kennis meegedragen de wereld in en zijn uit hen de 70 volken ontstaan van Genesis 10. Vanaf dat moment zijn de verhalen een eigen leven gaan leiden en verbasterd middels lokale bomen, namen en dergelijke. Vandaar dat tot in China er verhalen zijn over een paradijsboom, over een ark met acht mensen etc.

Mozes heeft middels goddelijke openbaring deze kennis – in de lijn van Noachs zoon Sem – opgeschreven. Heel opmerkelijk is dat in Genesis tien breuklijnen lijken te zitten: steeds staat er dan ineens ‘Dit zijn de geschiedenissen van’: ‘In het Hebreeuws: ‘Toledoth’. Volgens Evenboer worden hier de tien kleitabletten zichtbaar!

Ik acht deze theorie plausibel. De evolutionist heeft geen verklaring voor deze gemeenschappelijkheid van de mythen. Evenboer wel! Zijn theorie laat een heel mooi perspectief zien, waarbinnen de schepping wel degelijk Bijbels te lezen is.

3.Sluiting

We sluiten de middag af met gebed en zeggen elkaar vaarwel!

Derde middag: woensdag 24 maart 2023 A.D.

1. Opening
2. Schepping en evolutie
3. C.S. Lewis
4. Sluiting

1. Opening

-We lezen uit het Woord: Openbaring 22 : 1-5;

-We lezen uit de leeskamer van het Grote Huis der traditie: de dichter Adama van Scheltema (1877 – 1924) , ‘De stilte’:

De stilte

*Min de stilte in uw wezen,
Zoek de stilte die bezielt,
Zij die alle stilte vrezet
Hebben nooit hun hart gelezen,
Hebben nooit geknield.*

*Draag uw kleine levenszegen
Naar het dromenloze land,
Lijk de golven haar oogst bewegen
Tot zij zachtjes breken tegen
Het doodstille strand.*

*Zie de boom de paden tooien
Rondom zijne stille voet,
Laat uw ziel zich zo ontplooien
En haar bloemen om zich strooien
Uit een vroom gemoed.*

*Leer u aan de stilte laven:
Waar het leven u geleidt -
Zij is uwe veil'ge haven,
Want zij is de grote gave
Van de Eeuwigheid.*

*Sluit de stilte in uw gaarde,
Wees in haar gelukkig kind:
Al wie ze aan haar schoot vergaarde -
Alle zaligen op aarde
Hebben haar bemind.*

Uit: *stilte en strijd* (1928)

2. Schepping en evolutie

Wanneer we nadenken over het paradijs dan stuiten we vroeg of laat op de problematiek van schepping en evolutie. Sinds de moderne theologie en sinds de biologische revolutie van Darwin wordt er door velen anders dan voorheen gedacht over Genesis 1 – 3.

Binnen de moderne theologie is in de 18e en 19e eeuw de historisch-kritische methode opgebloeid. Deze methode leest de Bijbel als een menselijke, geschiedkundige tekst. Genesis 1 – 3 wordt hierin beschouwd niet als één verhaal maar als een compilatie van twee verhalen, zeg maar het eigenlijke scheppingsverhaal van vooral Gen. 1, waarin het over JHWH gaat en het paradijsverhaal van Gen. 2 waarin het over Elohim gaat. Deze twee verhalen zouden ongeveer in de zevende eeuw voor Chr. bij elkaar zijn gebracht door een onbekende schrijver (niet Mozes). Beide verhalen en deze onbekende schrijver staan onder invloed van mythen uit Mesopotamië.

Binnen de moderne biologie is de evolutietheorie ontstaan. Met name Darwin heeft deze in de 19^e eeuw vorm gegeven. Opvallend is dat Darwin aanvankelijk traditioneel christelijk was. Door de vroege dood van zijn geliefde dochttertje is hij in een crisis geraakt en kon hij Gods voorzienigheid niet rijmen met dit verschrikkelijke lijden. Hij laat de notie van Gods voorzienigheid los en kiest voor een wereldbeeld waarin blinde natuurwetten regeren. In dat kader komt hij dan tot zijn visie dat de natuur een blind evolutionair systeem is. Met name zijn leerlingen hebben met innig genoegen deze visie aangewend om Kerk en theologie te lijf te gaan. Hierdoor is vanaf het begin de hele kwestie van schepping en evolutie sterk is een sfeer van strijd gekomen.

Er zijn grofweg drie visies ten aanzien van schepping en evolutie:

1. Het atheïstische evolutionisme: Volgens deze visie is de hele werkelijkheid een blind toeval, waarvan het begin gedateerd wordt op 13,7 miljard jaar geleden. Zij wordt geregeerd door de wet van eten en gegeten worden en is daarmee één groot slachthuis. Zij is puur materieel en niet geestelijk. Het universum is koud en leeg. God bestaat niet, Hij is slechts een bijproduct van de menselijke evolutie, waarschijnlijk gevolg van angsten en een vorm van psychologische projectie. De werkelijkheid kan ook weer in het niets verdwijnen. Denk hier aan Darwin zelf en zijn leerlingen. Kerntekst is Ch. Darwin, *Over de oorsprong der soorten*.

C.S. Lewis heeft hier ook in geloofd voor zijn bekering. Hij zegt erover:

'Het is zo geregeld dat alle levensvormen alleen maar kunnen voortbestaan door elkaar te belagen. Voor de lagere vormen betekent dat alleen maar de dood, maar in de hogere vormen doet zich nog iets anders voor, namelijk bewustzijn, waardoor pijn mogelijk is. Levende wezens veroorzaken pijn als ze gebaard worden, ze leven door lijden teweeg te brengen, en meestal sterven ze ook nog op een pijnlijke manier.

In het meest gecompliceerde wezen, de mens, zien we bovendien een ander verschijnsel, genaamd verstand; daardoor kan hij zijn eigen lijden voorzien, zodat daar voortaan acuut mentaal lijden aan vooraf gaat, en is hij zich bewust van zijn naderende dood, terwijl hij heftig verlangt te overleven. Ook is de mens door zijn verstand in staat honderd ingenieuze manieren te verzinnen om zijn medemens en de overige, niet met verstand begiftigde levensvormen, veel meer lijden toe te brengen dan anders mogelijk was geweest. Dit vermogen heeft de mensheid volledig uitgebuit. De geschiedenis van de mens is een aaneenschakeling van misdaad, oorlog, ziekte en terreur, vermengd met net genoeg geluk om ze zolang dat duurt een intense angst te bezorgen dat het voorbij zal gaan, en als dat gebeurt, ze op te zadelen met schrijnende herinneringen.

Af en toe weten ze hun omstandigheden enigszins te verbeteren, en dat noemen we dan een beschaving.

*Alle verhalen lopen op niets uit; alle leven zal uiteindelijk van voorbijgaande aard blijken te zijn, een zinloze grimas op het wezenloze aangezicht van de oneindige materie*¹.

2. Het theïstische evolutionisme: Volgens deze visie schept God via evolutie. Er is geen toeval, maar de schepping is een wilsvaard Gods. De geest is evolutionair een laatkomer, zij komt voort uit de lagere wezens. Via een proces van miljoenen jaren verlost God de werkelijkheid. Al vanaf het begin was er een wereld van een en gegeten worden. Daarmee komt de zondeval in een lastige positie terecht, alsmede Gods oordeel van de dood. Velen zeggen dan dat de dood er al was voor de val, en dat de val puur de mens betreft en ook de dood puur de menselijke dood. Recent voorbeeld: Gijsbert vd Brink, *En de aarde bracht voort*.

3. Het Creationisme: Hierin houdt men vast aan het geloof dat Gods Woord openbaring is, niet aangetast door tijdgeest en dergelijke. Men wijst de evolutie af. Men gelooft in een zondeval, waarbij pas daarna de dood intrad bij mens en dier. Over de ouderdom van de schepping verschillen de meningen. Een kenmerkend boek is Mart Jan Paul, *Oorspronkelijk*. Er zijn grofweg drie visies:

- i. Jonge aarde in engere zin: deze visie zegt dat de werkelijkheid 6000 jaar geleden is geschapen;
- ii. Jonge aarde in ruimere zin: deze visie zegt dat de aarde ongeveer 8.000 – 10.000 jaar geleden geschapen is. Zij zegt dat de geslachtsregisters in de Bijbel niet compleet zijn maar een soort selectie (over Christus staan in NT ook twee verschillende geslachtsregisters). Hiermee creëren ze wat langere tijd waardoor ze aansluiten bij denkbeelden over de ouderdom van de prehistorie.
- iii. Oude aarde. Men legt een cesuur bij Gen. 1: 1 en wat erna volgt. Gen. 1: 1 laat dan een vrij vroege schepping van de kosmos zien. Dat kan dus heel lang geduurd hebben en heel vroeg zijn. Hiermee komt men tegemoet aan het evolutionisme. Men leest dan de woorden 'De aarde nu was woest en ledig' als: 'De aarde nu werd woest en ledig'. Grammaticaal kan dit o zich. Hiermee denkt men dan aan de val der engelen als oorzaak van dit woest en ledig worden van de aarde.

We denken met elkaar na over deze visies.

Visie 1 is dominant vandaag. Zij laat een onthutsend koude, toevallige werkelijkheid zien, waarin de werkelijkheid een puur toevallig soort louter materieel abattoir is.

Visie 2 is steeds meer in zwang binnen de Kerk. Ik begrijp dit niet. Voor mij komt wat vd Brink doet over als eerst uitgaan van de waarheid van evolutie en dan net zo lang wringen tot het christelijke verhaal ermee klopt. Volgens mij zijn ze echter niet te rijmen. Het is de koude, lege, puur materiële visie versus een visie die van de ziel uit gaat. Bovendien kom je ook als je dit doet niet bij de harde evolutionist binnen. Minister Maria Verhoeven deed dit indertijd en ze werd weggehoond. Als deze visie van Van de Brink waar is, dan is God Degene Die het eten en gegeten worden schiep. Hoe kan dit goed zijn? Ik kan het alleen als oordeel verstaan. Dat is al erg genoeg, maar heeft nog een ratio. De dood was er meteen in het paradijs. De mens is een geëvolueerd dier. In wezen is er volgens mij dan een groot probleem met de goedheid Gods. Wat is goedheid nog als zelfs een slachthuiswereld als goed wordt beschouwd? Volgens mij laat men de rede prevaleren over het geloof. De hele theologie gaat hiermee op zijn kop.

---

¹ C.S. Lewis, *Het probleem van het lijden*, Kampen, 2001 (1940), 10 – 13.

Ik geloof in visie 3. Geloof prevaleert over de rede. Natuurlijk moeten we wel goed historisch lezen, maar altijd vanuit het geloof dat God hier spreekt, ook al doet Hij dat via mensen. Ik vind de visie van Tjarko Evenboer in zijn boek *De wereldwijde vloed* in dit licht fascinerend (ondanks dat hij zelf van het geloof is gevallen, maar dat laat zijn boek mijns inziens onverlet). Ik acht deze theorie plausibel. De evolutionist heeft geen verklaring voor deze gemeenschappelijkheid van de mythen. Evenboer wel! Zijn theorie laat een heel mooi perspectief zien, waarbinnen de schepping wel degelijk Bijbels te lezen is. Zij kan wat ouder of jonger zijn, maar niet 13,7 miljard jaar, hooguit een aantal duizenden jaren. Je houdt voluit vast aan Gods voorzienigheid. Het lijden der dieren is gevolg van zonde van de mens en het menselijk lijden evenzeer.

Waar misschien ook nog een interessante visie ligt is bij rabbijn Schwab (niet te verwarren met Dick Schwab van het boek *Wij zijn ons brein!*). Schwab benadert de problematiek meer filosofisch vanuit onze notie van de tijd. Wij rekenen de tijd altijd als constant, maar hij gaat uit van de mogelijkheid van een discontinue tijd: de tijd was vanuit Gods eeuwigheid, vlak nadat God de tijd schiep, zeer samengebalde, en hoe verder zij verstreek des te meer zij afvlakte en op onze tijd ging lijken. Die samengebalde tijd van in den beginne is voor God kort maar vanuit onze latere blik is zij lang. Misschien dat daar het probleem op vast zit. Ik heb hier het volgende hulpmiddel bedacht: neem een dik elastiek van de postbode: rek het maximaal uit en schrijf er je naam op. Als je het voorts ontspant dan zie je de naam als niet meer dan een streepje, maar als je het elastiek uitrekt dan is het een lang stuk. Zo kun je ook naar de tijd kijken!

3.C.S. Lewis

Lewis sluit aan bij waar wij in de eerste middag van dit jaar mee begonnen: bij de oerbeelden van het paradijs. Ieder mens heeft een oerbeeld van een volkomen werkelijkheid waar het goed en mooi is: een paradijs. Zelfs in zijn hardste atheïsme koesterde hij het verlangen hiernaar: de Joy. Dit blijkt bijvoorbeeld uit zijn dichtbundel *Spirits in Bondage*, die hij in de loopgraven van WO1 schreef, toen hij zijn geloof in God kwijt was:

*'But, by the very God, we know, we know,
That somewhere still, beyond the Northern Snow
Waiting for us the red-rose gardens blow.'*

(p.40)

Nadien is hij dit paradijsverlangen gaan verstaan vanuit God.

Ik zag jaren geleden het programma Het elfde uur van Andrie Knevel, waarin een discussie was over de ark van Noach: de maker daarvan, Huibers, zat daar tegenover de atheïst Midas Dekkers. Dekkers geloofde niets van de ark, maar heel opmerkelijk was dat hij toen hij het door hemzelf aangehangen evolutionisme beschreef hij er zuchtend aan toe voegde dat hij van dit wereldbeeld 'zo verdraaid chagrijnig werd'. Dat is zeer opmerkelijk, waar momt dat chagrijn dan vandaan?, zou Lewis vragen. Is er wellicht ook in Dekkers nog een glimp van het paradijs blijven hangen?!

Lewis bouwt een heel wereldbeeld op aan de hand van vijf stadia rondom de paradijsstuin Gods, die deze werkelijkheid is:

i. Vòòr de schepping

Er was voor den beginne alleen God. God is Drieënig: een gemeenschap der liefde tussen de Vader, de Zoon en de H. Geest. God heeft eigenschappen maar het hart ervan is de Liefde. God Zelf is een liefdesgemeenschap.

God had in der eeuwigheid het zo kunnen laten, maar Hij schiep een werkelijkheid buiten Zichzelf. Hij had ons niet nodig want Hij is Zichzelf genoeg, maar Hij wilde ons nodig hebben op grond van Zijn liefde: zodat Hij ons en wij Hem konden beminnen. Daarom besloot Hij om een werkelijkheid buiten Hemzelf te scheppen: het paradijs.

ii. De scheppingswerkelijkheid: het paradijs

Veel mensen begrijpen niet dat God een werkelijkheid schiep waarin het fout kon gaan. Ze hebben een ideaalbeeld van een soort perfecte tuin waarin het niet fout kan gaan. Maar als God Liefde is schiept Hij een tuin der liefde. En liefde is riskant: zij kan pas echt zijn als zij ook nee kan zeggen. De logica van liefde en niet-liefde, van ja en nee, is verondersteld, wil liefde echt liefde zijn. Liefde is pas echt als de ander ook nee kan zeggen: zegt hij dan ja, dan is het ja echt.

Daarom is een hof der liefde een riskante schepping.

Het had goed kunnen gaan en dan waren we in het paradijs gebleven. Maar het ging fout.

iii. Waste land

Het paradijs is toegesloten en wij leven sindsdien in ballingschap en leven tussen heimwee en verlangen sindsdien. Het ging slechter en slechter in deze gevallen werkelijkheid. Wat veel mensen evolutie noemen noemde Lewis devolutie: de leeuw was in het paradijs leeuw vanwege zijn manen en kracht, maar na de val veranderde heel zijn systeem van eten en werd hij leeuw vanwege zijn verscheurendheid.

iv. De herschepping van de tuin door de Tuinman

God had het bij dit Waste Land kunnen laten, maar Hij wilde overeenkomstig Zijn liefde de tuin herstellen en herscheppen. God Zelf trad daartoe binnen in deze werkelijkheid. Christus is om zo te zeggen de Tuinman. Heel bijzonder is dat Hij in de hof is begraven en dat Maria Magdalena toen ze bij het graf kwam en Hem zag 'dacht dat het de tuinman was'. Hij was dat ook!

v. De volkomen tuin

Hierna zal er een volkomen tuin zijn. Daar is geen nee meer omdat dat er na het ja niet meer nodig is (vergelijk het huwelijk). Hier zijn we herschapen naar Gods beeld. Hier zijn ook dieren. Lewis is één van de zeer weinigen die fantaseert dat zijn gestorven hondje Jack er ook zal zijn! Hoe dan ook zijn er dieren, de Schrift spreekt van de wolf en het lam die tezamen verkeren, en dat is geen beeldspraak!

In *The Great Divorce* fantaseert Lewis hierover:

'Even bleef het stil onder de cederbomen en toen werd de stilte doorbroken. Twee leeuwen sprongen op fluwelen poten de open plek binnen. Hun blikken waren op elkaar gericht in een statige stoeipartij. Hun manen zagen eruit alsof ze juist hadden gebaad in de rivier die ik in de buurt hoorde kabbelen, al werd hij door de bomen aan het oog onttrokken. Ik stelde weinig prijs op dit gezelschap en ging naar de rivier op zoek. Toen ik mijn weg had gebaad door enig overvloedig bloeiend struikgewas, vond ik hem. De struiken kwamen bijna tot de

waterkant. Hij was zo glad als de Thames, maar stroomde snel als een bergstroom: het water was bleekgroen onder de bomen, maar zo helder dat ik de stenen op de bodem kon tellen².

4.Sluiting

We sluiten de middag af met gebed. Het jaar is weer voorbij. Weer mochten we een jaar met elkaar deze middagen beleven. Ik ervaar ze als stukjes paradijs die ons nog gebleven zijn buiten het paradijs!

Het ga jullie goed! God zij met jullie.

Hartelijke groet,

Ewald Mackay,

Sliedrecht, 22 mei 2023 A.D.

---

² C.S. Lewis, *De grote scheiding. Een droom*, Kampen, 2009 (1945), 32.